

Če sim od svojih vojakov obdan popótoval, se je to samo zato zgodilo, kér se slabomislečih ljudi nikjer ne manjka, in kér nisim mogel povsod od svojiga zvestiga ljudstva obdan biti.

Kmetje Mojiga cesarstva! zaupajte svojimu Cesarju — vaš Cesar zaupa vam! Odrešenje, ktero je že dana postava zastran poprejšnjih gruntnih dolžnost, kakor je tlaka, desetina i. t. d. vam obljubila, vam je zagotovljeno, in ponovim vam zastran tega zopet svojo cesarsko besédo takó, kakor sim jo na svoji poti večkrat ponovljal.

Moja terdna volja je, vam to rešenje varovati. Bodite tadej mirni in brez skerbí, Moji zvesti kmetje! In če se kakošni ljudje najdejo, kteri skušajo besédo vašiga Cesarja vam počerniti, verjemite Mi, de so izdajavci Moje in vaše sreče, in ravnajte se po tém!

V Olomúcu 15. kozoperska 1848.

Ferdinand s./r.

Wessenberg.

(Obsežek drugiga razglaša Cesarjeviga iz Olomúca boste brali v Novičarji, tretjiga pa v prihodnjim listu.)

### **Priporočilo zajeje koristniga germa.**

Slovenci so v pridelovanji farb, ki se povsod dražji od družih pridelkov plačujejo, še grozno nevedni. Tako piše slavní pisavec kmetijske kemije v §. 77 odst. 9. In resnična je ta. Veliko rastljin po južnoslovjanskih deželah brez posebne zajeje raste, kterih obstojni deli razne farbe v sebi imajo, iz kterih pa koristnih farbnih izlečkov narejati si nihče ne prizadeva. Napravljane izlečkov tirja več ali manj znanstva v kemii in posebno izurnost, je tedaj reč obertnikov in taci posesnikov, kteri s kmetovanjem tudi obertniške namere združiti znajo. Pa koristne rastljine, ki na domači zemlji rastejo, porabiti, če se dobiček kaže, jih zarediti, in jih brez umetniga izdelovanja obertnikom ali trgovcem prodajati, to pač vsak kmetovavec lahko storí. Pomenimo se le od ene same taci rastljin, ktera bi kmetovavcam brez posebniga prizadevanja dokaj dobička prinesla.

Iz Tersta trgovci obertnikom in fabrikantom notranjih deželá neke posušene bledo zelene jagode v bačvah pošiljajo, kterih cent v Terstu po 60 do 90 goldinarjev veljá. Imenujejo se te jagode po laško grana, po nemško pa Kreuzbeeren, in služijo fabrikantom in drugim obertnikom žolto (rumeno) farbo iz njih narejati. Terzaški trgovci jih po morji dobé nekaj iz Francozkiga, še več pa iz Perzije čez Alepo in Sirijo. Bilo je lanjsko leto taci jagod iz Tersta poslanih 688 centov, kterih vrednost brez vožnje, cola in trgovskega dobička, če po 80 gold. cent štejejo, 55 tavžent in 40 gold. znese; veliko jih je bilo pa še iz Sirije po černim morji in po Donavi Dunajskim in drugim fabrikantom poslanih. Tudi iz Ogerskiga in iz Valahije taci jagod pride, pa imajo manjši ceno; po 230. listu lojdovskiga létašnjiga časopisa jih je bilo na Dunaji cent ogerskih po 18 gold., valaških lanjskiga léta pa po 28 gold. plačanih. Cena med levantinskimi ali francozkimi jagodami in med drugimi evropskimi je zato tak močno različna, kér se — kakor pravijo obertniki — iz prvih jagod več in nar bolj stanovitne farbe dobí kakor iz drugih. Pa vender je še vselej lepa cena po 18 do 28 gold. za cent jagod, kterih pridelanje takó malo malo prizadevanja terja.

Kakošne jagode pa so to? Niso nič družiga, kakor na pol zreli sad našiga pasjiga terna ali psikovne (*rhamus catharticus* Lin). Psikovno mende vsak kmet pozná, in vé de nje lepi tanjko žilčasti les škrinarjem za vložene dela in strugarjem za razne lesene izdelke dobro služi. Vse vejice tega germa so na koncu ternjeve in bodeče, po njih pa zrastejo na kratkih tanjih recljih jagode, kterih vsako dve brazgotinici na muhi prekrizajo in v štiri ali v tri predalice razdelé, zato se

po nemško tem jagodam Kreuzbeeren (križnice?) germu pa Kreuzdorn pravi.

Jagode imajo v vsakim predalcu semensko košeno v posebnim mešičku zavito zernice v sebi. Obstojni deli žolte farbe se znajdejo v semenskih mešičkih in pa v kožici cele jagode, dokler še dozori ne začne, v zreli jagodi se pa žolta farba v zeleno spremeni. Zato se morajo jagode še zelene na pol zrele mesca veliciga serpana, ali po okolišinah konec maliga serpana pobirati, in posušiti, tako v bačvah ali vrečah spravljene se dajo dolgo shraniti.

Zrele jagode niso več za shrambo, pa se dajo tudi v dobiček porabiti, če jih pobrane kmalo v leseni posodi zmestiš, njih lepo zeleni sok skozi rutice stlačiš in preceđiš, in v mehurjih na soncu ali v gorkih izbah posušiš; suhiga pod imenom Blasengrün bersopisci (malarji) rabijo in radi kupijo. Manj nadležna in koristniša pa je pobéra zelenih psikovnic.

Psikovna v pešeni, nekoliko z berno pomešani in vlažni zemlji rada raste, in lahko se je, brez de bi njivam in senožetim na poti bila, veliko zaredí. Naj se divje rasteči germi na jesen skopljejo in posamesne deblica s koreninami ob jarkih, grabnih, ob krajih gojsdov in logov, po pašnikih in vsih prostorih, kjer drugo manj koristno germovje raste, zasade in že v prvem létu bo iz vsake sadike košat germ dorasel. Zaredí se tudi psikovna kakor vsaka rastljina iz semena; na jesen v leho posijane zrele jagode prihodnjo spomlad oklijejo in sadike se dajo že sledečo jesen presaditi. Nekoliko oskerbljeni germi z okopovanjem, de rosa do koreninic doide, s trebljenjem de germ pregest ne pride, in z obrezovanjem de preveč v les ne zdvižá, bodo — ni dvomiti — tudi več in za farbarije boljši jagode rodili.

Zdi se mi, de bi bilo prizadevanja vredno ta koristni germ zarediti. \*) Če cent suhih psikovnic le po 15 goldinarjev štejejo, bi se lahko pri vsaki nepremajni kmetii kakošnih trideset tolarjev ali še več pridobilo. Posebno bi bila pa zajeja tega germa priporočiti posesnikom dozdanih grajšin, kér bodo zanaprej mogli bolj marljivo skrbeti, de jim njih obširne zemljištva med kterimi je še dosti neobdelanih zanemarjenih golih in pustih ali z nepridnim germovjem zarašenih prostorov, kaj več koristi prinesó kakor doslej, ki so se več na pót svojih podložnikov, kakor na lastno kmetovanje zanašali.

Janez Cerer.

### **Misli zastran bíre,**

ki se navadno odrajuje kaplanam in šolnikom pri starih farah.

(Konec.)

2) Akoravno bi se pa zaznamovane zadeve overgle, ki med staro faro in njenimi hčerami vzajemno obstoje, je vender že nek drug tako dolgo neovergljiv temelj, na kterim terdno odrajtovanje navadne bére stoji, dokler ni od drugod primirjeno odškodovanje razglašeno. Pod pogodbo namreč, de kaplani in šolniki pri starih farah poškovani ne bodo, so nektare nove fare in podfare se začele; le pod pogodbo, kakor vsak pameten lahko razume, de se bira vestno, kot popred odrajuje, je bilo dovoljeno, de so duhovni po taci farah po okoljstvih nekolikno ali pa celo plačilo dobivali iz duhovske denarnice; sicer bi bila koj v začetku nove fare ali podfare tudi béra od stare fare odločena bila, kar bi bilo pa uradnikom več opraviti dalo, kér bi se bilo moglo za odcepljeni del bére duhovšini in šolnikom stare fare odškodovanje iz duhovske denarnice odmeriti.

\*) Resnične besede so, ki jih gosp. Cerer tukaj govóré. Zemljiša mnogoverstne, tudi slabe baže, zamorejo še marsikak goldinar dobička vreči, ako posesnik vé ž njimi práv obnašati se. Novice imajo v ti reči še veliko opraviti; Bog daj! de bi bilo kmalo konec nesrečnih prekuć in de bi mirno pravice živjeli, ktere so nam Cesar dali. Vredništvo.